

Innholdsfortegnelse

4 Innledning

5 1. Hva hindrer hjelp?

- Kunnskap om vold
- Oss og dem
- Fra kontroll til vold
- Å holde ut urettferdighet
- Når gruppen kommer først
- Å stå opp for seg selv
- Lydighetskultur
- Internjustis
- Taushetsplikt
- Oppsummering

14 2. Å møte den voldsutsatte

- Nødvendig forkunnskap
- Snakke om menighetens rolle
- Når tilhørigheten til menigheten holdes skjult
- Refleksjonsoppgaver til hjelperen

16 3. Tilleggsbelastninger

- Bryte med voldsutøver?
- Bryte med menigheten?
- Nye parforhold
- Religiøse bruddprosesser

21 4. Forebygging

- Hva kan storsamfunnet gjøre?
- Hva kan trossamfunnet gjøre?

For mange kan det å ha en tro tilføre livet en ekstra dimensjon og livsglede. Det å tilhøre et religiøst fellesskap kan gi et godt nettverk og en bedre livskvalitet. Men erfaringer viser at det religiøse fellesskapet noen ganger også kan være overvåkende, isolerende og stille urimelige krav til medlemmene.

Mennesker som har bakgrunn fra slike miljøer, har gjennom dette prosjektarbeidet forklart at kulturen i det religiøse miljøet bidro negativt når de opplevde å bli utsatt for vold. Kulturen de levde i, skapte usynlige vegger mellom dem og hjelpeapparatet og gjorde det dessuten vanskeligere å se sin egen situasjon. Noen formidler også at kulturen bidro til å beskytte voldsutøveren og la til rette for at volden kunne fortsette.

Hjelpekilden har de siste årene hatt en rekke henvendelser fra krisesenter som søker bistand for å forstå voldsutsatte med bakgrunn fra strenge religiøse miljøer. Vi har samtidig hatt svært mange henvendelser fra voldsutsatte fra de samme miljøene som rapporterer om en manglende forståelse for sine utfordringer hos hjelpeapparatet. I sum viser dette at det i møtet med voldsutsatte fra strenge religiøse miljøer er et behov for å bedre forstå mekanismene i miljøene de kommer fra.

Med bakgrunn i dette har vi ønsket å samle erfaringene fra tidligere voldsutsatte fra disse miljøene i en egen rapport som kan være nyttig for hjelpeapparatet. Fra Hjelpekildens brukere har vi rekruttert en fokusgruppe som alle har til felles å ha opplevd partnervold mens de var medlem i trossamfunnet, i tillegg til å ha opplevd psykisk eller fysisk vold i sin oppvekst i miljøet. Alle sitatene og informasjonen du får i dette heftet bygger på workshops, intervjuer og surveys med denne fokusgruppen. Gruppen har bakgrunn fra ulike religiøse miljøer.

I første del skal vi se nærmere på hvordan kulturen i et strengt religiøst miljø kan hindre en voldsutsatt i å oppsøke hjelp, og hvordan voldssaker vanligvis håndteres internt i det religiøse miljøet.

Kunnskap om vold “Kan du ikke skrive søte meldinger til han, da? De la ansvaret for å bryte ut av voldssirkelen på meg.”

Å gjenkjenne vold

For å ta nødvendige skritt for å komme seg ut av en voldelig relasjon er det viktig at den voldsutsatte gjenkjenner hva som er vold. Det er også viktig at samfunnet de tilhører, har kjennskap til ulike former for vold og hvordan voldsutsatte skal møtes.

I miljøer som legger begrensninger på medlemmenes tilgang til informasjon, vil medlemmer ofte i hovedsak forholde seg til informasjonen de får fra menigheten. Voldsutsatte har formidlet at når menighetene omtalte vold, så var dette som noe som skjedde utenfor trossamfunnet eller i ekteskap der den ene er troende, og den andre ikke-troende. Det kan være vanskelig å oppsøke hjelp når vold blant egne medlemmer er et ikke-tema i miljøet.

Å gjenkjenne ulike former for vold

Det finnes flere former for vold, for eksempel psykisk, materiell og økonomisk vold. Det kan være vanskelig for den voldsutsatte å gjenkjenne andre former for vold hvis menigheten kun adresserer fysisk vold.

Voldsutsatte som har opplevd seksuell vold i ekteskapet, og som har henvendt seg til menighetens forstandere for rådgivning, har opplevd å få til svar at de må være seksuelt tilgjengelig for ektefellen i henhold til bibelske prinsipper.

“ Hun fikk beskjed om at hun hadde opprørets ånd i seg, og at det var denne ånden som forårsaket problemene hennes. Siden verden er influert av onde åndsmakter, så mente menigheten at det å praktisere demonutdrivelse av henne, var et bedre valg enn det å kontakte politiet.

“ Volden tilhørte verden, ikke menigheten.

Skadelige forklaringsrammer

Mange voldsutsatte har opplevd at det i menigheten har vært fokus på hva en selv kan gjøre for å forhindre å bli voldsutsatt, framfor at voldsutøver blir ansvarliggjort. Enkelte religiøse miljøer har en teologi som vektlegger læren om at handlinger man gjør mot andre, har konsekvenser for en selv i dette eller senere liv. Hvis man har problemer i dette livet, kan det skyldes noe man gjorde i det forrige. Denne læren kan bli brukt som en forklaringsramme for det å bli utsatt for vold, noe som fratar voldsutøveren ansvar for volden. Andre miljøer kan ha en teologi som vektlegger eksistensen av demoniske krefter i verden utenfor menigheten. I møtet med voldsutsatte kan også denne læren bli brukt som en forklaringsramme. Dette vil også frata voldsutøver ansvaret for volden.

Bibelsk synd eller juridisk straffbar handling?

I omtalen av vold er det et hovedfokus at den er en bibelsk synd og at den strider mot bibelske prinsipper. Det blir sjeldent poengtert at vold også er en juridisk straffbar handling som bør anmeldes. Samtidig kan miljøet ha en tro på at bibelsk veiledning er tilstrekkelig i alle utfordrende saker medlemmene kan oppleve, også voldssaker.

Å kjenne til hjelpeapparatet

Noen voldsutsatte formidler dessuten en mangel på kunnskap om eksterne hjelpe-tilbud. Andre har kjent til hjelpeapparatet, men har likevel etterlyst at menigheten selv gir informasjon til voldsutsatte om hvilke hjelpetilbud som finnes, og at man oppmuntres til å ta kontakt.

Oppsummering

Voldsutsatte og menighetens ledelse kan mangle kunnskap om:

- de ulike formene for vold
- at det er voldsutøveren som skal ansvarliggjøres, ikke den voldsutsatte
- at vold er straffbart
- hvilke hjelpeinstanser som finnes

Hvis en person har lært å være skeptisk til det som er utenfor menigheten, kan det være vanskelig å ta imot hjelp fra mennesker eller instanser utenfor menigheten.

Oss og dem

“Holdningene til psykologer sier noe om holdninger vi hadde til hjelpeapparatet. Man sa at man kunne få verdslige tanker av å gå til psykolog, eller at man stilte sitt sinn disponibelt for djevelen.”

Noen religiøse miljøer omtaler samfunnet utenfor trossamfunnet som «verden», noe som er en negativ merkelapp på mennesker som ikke er frelste, eller mennesker som er styrt av onde krefter. Bare ved å holde seg nær menigheten kan man oppleve beskyttelse fra de negative kreftene i «verden».

Andre miljøer kan ha et fremtidsperspektiv der det å komme til himmelen, eller overleve dommedag, krever at en holder seg adskilt fra storsamfunnet.

I begge tilfeller bidrar verdensforståelsen til en manglende integrering i storsamfunnet og en «oss og dem»-holdning.

“ Vi lærte at Satans misjon er at vi skal vende oss bort fra Gud, og at han kan bruke mennesker i verden til å få oss bort fra Gud.

Fra kontroll til vold “Den psykiske volden kom fra alle kanter, fra mann, menighet og foreldre. Jeg visste ikke at det var vold”

Det særskilte verdensbildet kan skape et sterkt behov for å beskytte medlemmene mot påvirkning fra «verden», samfunnet utenfor trossamfunnet. Beskyttelsen skjer i form av en kontroll som er strengere enn hva vi er vant til i storsamfunnet.

Slik kontroll kalles også negativ sosial kontroll. I Handlingsplanen «Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold» (2021–2024) defineres negativ sosial kontroll som: press, oppsyn, trusler eller tvang som systematisk begrenser noen i sin livsutfoldelse, eller som gjentatte ganger hindrer dem i å treffe selvstendige valg om eget liv og fremtid.

Denne formen for kontroll kan i noen tilfeller være psykisk vold. Psykisk vold kan være negative eller fiendtlige holdninger eller handlinger, uten bruk av fysisk makt, som kan gi den utsatte en følelse av frykt, avmakt, skyld, skam, mindreverd, fortvilelse eller en grunnleggende følelse av å ikke være ønsket og elsket.

Medlemmer som har vokst opp med kontroll som har gått over til å bli psykisk vold, kan ha vanskelig for å gjenkjenne usunn kontroll og vold i ekteskapet, siden de selv har beveget seg inn i det samme mønsteret.

Å holde ut urettferdighet “Vi hadde egne sanger i menigheten om kvinner som er positive og holder ut. ”

Mange religiøse miljøer har et fremtidsperspektiv som sier at det skal bli slutt på all urettferdighet en gang i framtiden. Ved å holde ut og være lydige vil medlemmene oppleve en velsignelse fra Gud ved at de kommer til himmelen eller får leve evig i et paradys. Andre miljøer kan fokusere på at velsignelsen fra Gud kan skje gjennom frihet fra sykdom, økonomisk velstand og et lykkelig familieliv.

Gjennom å vise til bibelske eksempler på utholdenhet lærer miljøet samtidig at det å holde ut urettferdig behandling er et kristent ideal.

“ Du må holde ut, Gud vil ordne opp.

“ Dette er ikke det virkelige livet, hva er en kort lidelse her på jorda når det blir en evighet av glede i paradys.

Idealet om å holde ut vold, og søkelyset på en belønning i framtiden, kan være faktorer som bidrar til at medlemmene selv velger eller blir rådet av andre til å bli værende i en voldelig relasjon.

Når gruppen kommer først “De sa at jeg måtte passe meg for å ikke bli en snublestein for andre. Hvis jeg gikk fra han, kunne det skape uro i menigheten.”

Felles for disse miljøene er kollektivistiske verdier, der det forventes at medlemmene skal ta større hensyn til gruppen enn individet. Når man vokser opp i et slikt miljø, lærer man å sette til side egne ønsker, meninger og behov til fordel for gruppens ønsker, meninger og behov.

Dette kan bety at medlemmer vil unngå å skape uro i menigheten som følge av samlivsbrudd. I tillegg er det en forventning om å ivareta gruppens ansikt utad. I noen miljøer kan det å oppsøke ekstern hjelp i vanskelige saker bli sett på som noe som setter trossamfunnet i et dårlig lys. Den enkelte kan derfor selv velge eller bli oppmuntret av andre i menigheten til å ikke oppsøke hjelp, for å beskytte trossamfunnet.

“ Jeg tenkte at hvis jeg snakket om det med de utenfor, så ville de få et negativt syn på Gud eller menigheten, og det kunne hindre folk i å bli frelst.

Som gruppe medlem kan de velge å holde en voldssak internt for å beskytte menigheten og isteden lytte til råd fra menigheten.

Å stå opp for seg selv “Man skal ikke sette sin lit til sin egen forstand, hjertet er mer forrædersk enn noe annet.”

Det å stå opp for seg selv, og det å kjempe for egne rettigheter, er enten et ikke-tema i menigheten eller ansett som negative egenskaper. Det å oppsøke hjelpeapparatet krever at den enkelte setter seg selv først, og for noen kan det oppleves som at de «tar en plass» de ikke er vant til å ta. Dette bidrar til at voldsutsatte kan underkommunisere sin egen situasjon og ikke tar nødvendige grep for å få hjelp.

“ Apostelen for «vår» menighet harselerte med mennesker som sto opp for seg selv ved å synges strofen «I did it my way». Å stå opp for seg selv ble sett på som pur egoisme.

Som gruppe medlem vil det være naturlig å sette seg selv i andre rekke, noe som kan gjøre at voldsutsatte velger å ikke oppsøke hjelp.

Lydighetskultur

“Når jeg ikke lyttet til rådene jeg fikk, sa de at jeg ikke hadde tillit til lederskapet, og dermed hadde en karakterbrist.”

Mange kan fortelle om et lydighetshierarki i menigheten, der de skulle utvise lydighet til foreldre, storfamilie, menighet, forstandere, skriftene og Gud. I tillegg var det i ekteskapet forventet at kvinnen skulle underordne seg mannen, ved at mannen hadde det avgjørende ordet i familien.

Selv om mange har opplevd seg likestilt i parforholdet, så har denne lydighetskulturen blitt problematisk for kvinner i voldelige relasjoner. Voldsutøveren har i enkelte tilfeller benyttet seg av hierarkiet for å rettferdiggjøre bruk av vold, eller har brukt vold som en reaksjon på manglende lydighet.

Kvinnelige voldsutsatte som har henvendt seg til menighetens forstandere for sjelesorg og råd, har dessverre blitt rådet til å underordne seg i større grad for å unngå volden. Dette har gitt den voldsutsatte en følelse av å selv være skyld i volden de opplevde. Det å ikke lytte til forstandernes råd kan bli sett på som at medlemmet mangler tillit til lederskapet. Dette kan føre til at situasjonen blir adressert og kritisert offentlig i menigheten, og man blir sett på med skepsis av de andre medlemmene.

“ Jeg fikk beskjed om å være mer ydmyk.

“ Da får du begynne å adlyde ditt overhode.

Internjustis “Gud har satt deg i denne situasjonen for at han skal lære deg noe. Vær takknemlig for denne lidelsen.”

Selv om den voldsutsatte kjenner til at volden er ulovlig og kan anmeldes, vil ikke dette nødvendigvis føre til handling, verken fra den voldsutsatte eller fra menighetens side.

Skepsis til storsamfunnet har for en del religiøse miljøer ført til en tradisjon med å håndtere medlemmenes små og større utfordringer internt i menigheten.

For noen voldsutsatte kan det derfor være naturlig å henvende seg til menighetens forstandere for støtte og råd. Og siden miljøene fordømmer vold, vil den voldsutsatte ofte oppleve støtte og at voldsutøver blir møtt med kritikk og rådgivning.

Andre har opplevd å ikke bli trodd, at volden er blitt bagatellisert, eller å bli pålagt ansvaret for å ha blitt utsatt for vold. Rådene den voldsutsatte kan få, kan i mange tilfeller speile trossamfunnets vektlegging av det å holde ut, å være lydig mot autoriteter og lojal overfor gruppen. Hvis den utsatte opplever at volden fortsetter til tross for å ha fulgt rådene om å henvende seg til Gud gjennom bønn, kan dette gi en følelse av å ikke være åndelig nok, å være forlatt eller straffet av Gud.

Mange har også blitt møtt med et krav om å tilgi voldsutøver i henhold til bibelske prinsipper, og deretter legge saken bak seg. Flere voldsutsatte har formidlet at de i tillegg ble ilagt et ansvar for å hindre at saken ble kjent for omgivelsene, noe som skapte en ekstra påkjenning.

Kvinnelige voldsutsatte formidler at det er lettere å snakke med en annen kvinne om sin situasjon og kan derfor velge å ikke henvende seg til forstandere i menigheten. Dette skyldes at menighetene ofte bare anerkjenner menn som ledere.

“ Volden var ikke det verste, men det å ikke bli trodd eller få støtte.

Praksisen med å håndtere voldssaker internt har ofte ført til at volden har fått mulighet til å fortsette.

Manglende praktisering av taushetsplikt “Helsepersonell bør trå veldig forsiktig, de bør forsikre om at de har taushetsplikt, slik at man føler seg trygg. Hvis man ikke føler seg trygg, forsvinner man bare. De får bare én sjanse.”

Voldsutsatte som har henvendt seg til menigheten for råd og støtte, har fortalt at det i liten grad ble praktisert taushetsplikt for slike samtaler. Selv om de har ønsket at samtalen skulle være fortrolig, har mange likevel opplevd at informasjonen ble delt med voldsutøveren, noe som gjorde at volden eskalerte.

Med slike erfaringer var det vanskelig å stole på hjelpere, også utenfor menigheten. Forståelsen av hvordan taushetsplikt ble praktisert i det eksterne hjelpeapparatet ble påvirket av erfaringer fra menighetens praktisering av taushetsplikt.

“ De eldste er veldig tydelige på at alt som blir snakket om, er taushetsbelagt, og man kan stole på de eldste. Men realiteten og virkeligheten er ikke så enkel. Det er stor sannsynlighet for at de eldste sladrer til konene sin, som igjen sladrer til søstrene. Sladder og baksnakking er et stort problem.

Oppsummering

Hva hindrer voldsutsatte å oppsøke hjelp?

1. Både den voldsutsatte og menigheten kan mangle kunnskap om hva som er vold, at voldsutøveren (ikke voldsofferet) skal ansvarliggjøres, at vold er straffbart, og at det finnes et eksternt hjelpeapparat.
2. Trossamfunnets skepsis til omverdenen kan gjøre det vanskelig for medlemmer å ha tilstrekkelig tillit til eksterne ressurser.
3. Streng sosial kontroll kan gli over i psykisk vold. Når en er vokst opp med denne formen for kontroll fra foreldre, kan det være vanskelig å gjenkjenne usunn kontroll og vold i et ekteskap.
4. Trossamfunnets ideal om å holde ut urettferdig behandling kan påvirke holdningen til vold, og medlemmer kan derfor bli oppmuntret til eller selv velge å forbli i en voldelig relasjon.
5. En kultur for å beskytte fellesskapet kan bidra til at den voldsutsatte velger å holde en voldssak internt.
6. Å ta skritt for beskyttelse krever at den voldsutsatte står opp for seg selv, noe som for mange kan være en fremmed tanke.
7. Fokus på underordning og et lydighetshierarki kan bidra til at voldsutsatte blir værende i en voldelig relasjon.
8. Tradisjonen med å håndtere voldssaker internt kan bidra til at volden får mulighet til å fortsette.
9. Erfaringer med at taushetsplikten ikke ble overholdt i menigheten påvirker tilliten til taushetsplikten i det eksterne hjelpeapparatet.

Til tross for at menighetens kultur kan skape hinder for å oppsøke ekstern hjelp, så velger noen voldsutsatte å oppsøke hjelpeapparatet. Hvordan møter vi voldsutsatte fra et slikt miljø?

Nødvendig forkunnskap

- Det handler ikke bare om vold. Volden er et element i et større bilde, der det religiøse verdensbildet skaper en kultur preget av kontroll og uheldige maktstrukturer.
- Når menigheten har lært medlemmene å være skeptisk til omverdenen, kan dette føre til at den voldsutsatte er skeptisk til deg som ønsker å hjelpe.
- Den voldsutsatte har lært å ikke kjempe for egne rettigheter og kan trenge ekstra hjelp til å ta hensyn til seg selv.
- Den voldsutsatte kan ha begrenset kjennskap til rettighetene sine og kan trenge informasjon om hva det offentlige kan bistå med.
- Den utsatte som oppsøker hjelpeapparatet, kan kjenne på en konstant redsel for å bli oppdaget av menigheten og derfor kjenne seg illojal.
- Hvis menigheten får vite at den voldsutsatte har oppsøkt hjelp, kan vedkommende bli utsatt for mye press fra menigheten, som kan være opptatt av å ikke bli satt i et negativt lys.

“ Den jeg møtte på krisesenteret, hadde tilfeldigvis god kjennskap til det religiøse miljøet jeg var en del av, og forsto med en gang hva jeg sto oppi. Det at hun hadde så god kunnskap var avgjørende for at det gikk bra med meg.

Hvordan snakke om menighetens rolle?

- Selv om du kan se at menigheten er en ekstra belastning for den voldsutsatte, så er det viktig å ikke kritisere menigheten eller anbefale et brudd med den; dette må de finne ut av selv.
- Still åpne og undrende spørsmål på en i kke-dømmende måte.
- Hjelp den voldsutsatte å se seg selv. Hva er sunt for deg?
- Har den voldsutsatte barn? Spør hvordan barna har det i det religiøse miljøet.
- Den voldsutsatte har lært å underordne seg råd fra menigheten og vil først og fremst lytte til råd derifra. Det er derfor viktig å fortelle at saken bør løses isolert fra menigheten. Dette kan være helt nye tanker for den voldsutsatte.
- Støtt den voldsutsatte i at han/ hun kan reflektere selv. For eksempel: Hva tenker du selv om det du har opplevd?
- Den voldsutsatte trenger kunnskap om vold. Kunnskapsbaserte begreper om vold og makt vil gi en annen forståelse enn den de har fått i menigheten.

Når tilhørigheten til menigheten holdes skjult

Mange velger å holde tilhørigheten til en menighet skjult når de oppsøker hjelp. De ønsker ikke at situasjonen deres skal stille menigheten i et negativt lys, og de er vare for fordommer mot religionen. Dette kan gjøre det vanskelig for hjelperen å se det store bildet i den voldsutsattes situasjon. Ved å gjøre en nettverksundersøkelse i møtet med den voldsutsatte kan hjelperen kartlegge menighetstilhørigheten og finne ut hva som utløser stress i nettverket, og hva som kan være til støtte.

Refleksjonsoppgaver til hjelperen

I en workshop med tidligere voldsutsatte fikk vi innsikt i hvilke faktorer som gjorde at de valgte å holde ut volden, og hva som senere førte til at de valgte å bryte med volden. I denne tabellen har vi systematisert en del av funnene. Å studere disse faktorene kan gi viktig innsikt for fagpersoner som møter voldsutsatte fra strenge religiøse miljøer:

Å holde ut volden	Å bryte med volden	Hva lærer vi av dette?
Jeg hadde ikke lenger tillit til mine egne følelser.	Jeg valgte å stole på meg selv, stole på magesfølelsen.	
Det å ikke ville ta plass fulgte depresjonen. Jeg følte meg så lite verdt, hvorfor skulle jeg få hjelp?	Jeg begynte å jobbe. Selvtilit gjennom jobben ga meg styrke til å gå.	
Jeg valgte å bli fordi jeg var redd for å miste barna.	Det var først når jeg så at barna hadde det vanskelig, at jeg reagerte.	
Jeg visste at jeg ville miste alle vennene mine hvis jeg forlot han og menigheten.	Det gjorde ikke noe at jeg mistet vennene i menigheten. De støttet meg aldri uansett.	
Jeg ble forklart at jeg levde i et åndelig paradis, så da hadde man ingen grunn til å klage.	Jeg forsto at jeg ikke kunne forlate volden uten å forlate menigheten.	
Jeg tenkte at hvis jeg snakket med dem utenfor, så ville de få et negativt syn på Gud eller menigheten.	Jeg begynte å snakke med de på jobben om hvordan jeg hadde det. Ble pushet og støttet der til å gjøre noe. Deilig med noen utenfor menigheten som faktisk brydde seg.	
Når jeg ikke hadde språk for det, så forsto jeg heller ikke hva jeg levde med. Jeg visste ikke at det var vold.	Noen ringte politiet, og dette endret alt. Jeg møtte et hjelpeapparat som hjalp meg å forstå at det jeg opplevde, var vold.	
Ingen trodde på meg uansett, så det var ingenting som nyttet	Det å møte et hjelpeapparat som trodde på meg, forandret alt.	

Rådene vi vanligvis gir voldsutsatte, kan få konsekvenser som kan skape ekstra belastninger for denne gruppen. Det er viktig å kjenne til disse belastningene:

Bryte med voldsutøver?

“Du taper når du bryter Guds bud gjennom skilsmisse.”

Vanligvis vil mennesker som lever i voldelige relasjoner, bli oppfordret til å bryte forholdet til voldsutøver. Men i strenge religiøse miljøer står ekteskapet i en særstilling, noe som reflekteres i rådene den voldsutsatte får, som å holde ut, gjøre endringer ved egen adferd eller søke støtte fra Gud gjennom bønn. Enkelte har gjennom rådene også fått vite at det å bryte ekteskapet er mer alvorlig enn volden de blir utsatt for, og at vold ikke er gyldig skilsmissegrunn.

Til tross for dette hender det at noen velger å bryte forholdet til voldsutøver.

Når et medlem av menigheten bryter ut av ekteskapet sitt, kan det bli hevdet fra menighetens side at medlemmet ikke stoler på Gud og den veiledningen som er blitt gitt. Handlingen kan bli assosiert med negative egenskaper som egoisme, ulydighet og illojalitet, noe som kan få konsekvenser for ens anseelse som kristen og for ens relasjoner til andre i menigheten.

Videre kan det være interne regler som hindrer en i å gifte seg på nytt, noe som betyr at den skilte må leve som enslig livet ut. Det å være skilt kan også innebære sosiale sanksjoner.

I barnefordelingssaker har enkelte voldsutsatte i tillegg opplevd at menigheten har stilt seg på mannens side, fordi man mener at fedre har det åndelige ansvaret for barna. For mange kan det også være vanskelig å fortsatt gå i samme menighet som voldsutøveren etter en skilsmisse. De kan da bli rådet til å flytte, mens voldsutøveren får bli.

Et samlivsbrudd kan få store sosiale konsekvenser for den voldsutsatte.

“ Skilsmisse var en synd hos oss, men separasjon var akseptert i særskilte tilfeller, så lenge man da levde som enslig resten av livet.

Et samlivsbrudd kan føre til brudd med menigheten. En bruddprosess kan være svært krevende og skape en dobbel belastning for den voldsutsatte.

Bryte med menigheten?

“Skal du bryte ut fra noe, må du bryte med det som holder deg nede også”

For mange har bruddet med en voldsutøver ført til at et brudd med menigheten ble uunngåelig.

Dette skyldes gjerne de sosiale konsekvensene av en skilsmisse, med tap av relasjoner. I tillegg kan interne regler hindre skilte medlemmer å gifte seg på nytt i menigheten. Å innlede et nytt kjærlighetsforhold kan derfor være vanskelig å kombinere med et fortsatt medlemskap i trossamfunnet.

For andre har det utløsende vært mangelen på støtte fra menigheten. Selv om ledelsen kanskje formelt tar avstand fra vold i ekteskapet, stiller de seg ikke på den voldsutsatte side. Og rådene de gir bidrar til at volden får fortsette. En indirekte beskyttelse av voldsutøveren, trusler om konsekvenser ved å bryte ut og krav om lojalitet har svekket den voldsutsattes tillit til menigheten.

De voldsutsattes erfaringer fra menigheten har for noen ført til at de er blitt kritiske til miljøet: De har begynt å se på undertrykking, manipulasjon og psykisk vold som et mønster i menigheten, noe det er nødvendig å bryte med.

Å bryte med menigheten er likevel ingen enkel prosess, særlig hvis det er barn med i bildet. I bruddprosessen kan menigheten vise til at utbryterens valg får konsekvenser for barnas sosiale liv og framtidsutsikter i henhold til deres tro.

“ De sa til meg: «Går du ut, dreper du ungene dine. De kommer til å dø i dommedag sammen med deg.

“ Jeg hadde ikke blitt utsatt for volden hvis det ikke hadde vært for organisasjonen. Han ble dyrket fram i dette miljøet.

Nye parforhold “Min måte å flykte fra min far på, var å søke hjelp hos menn som også var voldelige. Jeg har alltid gått fra et voldelig forhold til et annet.”

Voldsutsatte kan generelt være sårbare i møte med nye relasjoner. De sliter med manglende selvtillit og med å stole på andre. For voldsutsatte i strenge religiøse miljøer kan det være ekstra vanskelig. Dette er fordi de aldri har blitt forberedt på et liv utenfor trossamfunnet, og fordi de kommer fra en kultur preget av kollektivism, kontroll og lydighet. For noen kan manglende erfaring med å ta hensyn til seg selv føre til at de kommer i nye usunne relasjoner. For andre har mangelen på sosialisering i storsamfunnet, sammen med frykten for å oppleve nye usunne relasjoner, ført til at de har vegret seg for å etablere nye relasjoner.

“ Jeg merker at jeg er en magnet på mennesker som liker å ha kontroll, og jeg må jobbe aktivt for å holde avstand mot disse. Det er veldig slitsomt, men helt nødvendig. Det er utfordrende fordi jeg får følelsen av å bli kontrollert og «kvalt» i alle relasjoner, også i sunne relasjoner. Dette er slitsomt og ikke særlig nyttig for meg.

“ I min siste relasjon ble jeg bevisst på tendenser til å stadig sette hans behov foran mine og ikke klare å følge mitt «indre kompass». Jeg er ikke nok trent til å kjenne skikkelig etter egne behov, og det var jeg ikke oppmuntret til. Frykten for å gå inn i liknende relasjoner er en stor motivasjon for å jobbe med meg selv.

Religiøse bruddprosesser “Mamma sa at hun elsket meg, men elsket Gud høyere.”

Enten man går ut frivillig eller blir kastet ut av et strengt religiøst miljø, så er konsekvensene ofte store. Det er viktig å forstå at bruddprosessen kan ta lang tid, at den innebærer mange konsekvenser for den det gjelder, og at de bærer med seg mange utfordringer i møtet med storsamfunnet.

Miste nettverk

Ofte vil et brudd med et strengt religiøst miljø føre til at den det gjelder, mister nettverket sitt. I noen tilfeller vil de også miste kontakten med familien, eller vil oppleve at relasjonene blir svært skjøre. Et miljø som distanserer seg fra storsamfunnet, legger ofte begrensninger på medlemmenes mulighet til å få seg et nettverk utenfor trossamfunnet. Ensomhet er derfor ofte en konsekvens av et brudd.

Å integrere seg i et nytt samfunn

I en bruddsituasjon står de gjerne alene i et samfunn de ikke kjenner. Skepsisen de har lært å ha til mennesker utenfor miljøet, kan bidra til at de har utfordringer med å skape seg et nytt nettverk.

Det å ha vokst opp i et parallellsamfunn kan gjøre at en ikke kjenner de sosiale kodene og føler seg fremmedgjort i et nytt samfunn. Utdanning bidrar til integrering, og integrering i storsamfunnet kan bli ansett som negativt i enkelte religiøse miljøer. Derfor har noen medlemmer opplevd at menigheten har lagt begrensninger på deres mulighet for utdanning.

Mangelen på utdanning eller jobb, i tillegg til mangel på nettverk, kan føre til at de fortsetter å leve på siden av samfunnet. De som har brutt ut av et parallellsamfunn, kan derfor trenge hjelp med å integrere seg i storsamfunnet.

Fra gruppemedlem til individ

Å leve som et gruppemedlem kan innebære streng kontroll og konformitetspress. Overgangen til å leve i et individorientert samfunn der en skal hevde seg selv, er vanskelig for en som ikke er vant til å prioritere seg selv. Dette kan føre til eksistensielle utfordringer, der man skal finne ut hvem man er uten gruppen.

Selv om kontrollen ofte er strengere enn hva vi er vant til i storsamfunnet, så har den for mange likevel vært opplevd som beskyttende, som noe som gjorde livet enkelt. Noen andre har alltid tatt valg for en, og nå skal man plutselig ta egne valg, noe som kan være utfordrende.

“ Selv om jeg gikk ut i veldig tidlig alder så har det tidlige utenforskapet fulgt meg resten av livet.

Psykiske etterreaksjoner

En annen konsekvens kan være knyttet til en ubalansert forkynnelse i menigheten, der det har vært et tydelig endetidsfokus, læren om demoniske krefter, at sykdom er en konsekvens av manglende tro, og at vi som mennesker er defekte eller ufullkomne og bærer på synd. Det de har lært, kan henge igjen lenge og være angstskapende.

Prosessen utbryteren har gjennomgått, er en multitaps-situasjon, der de mister sitt ståsted i tilværelsen, sitt framtidshåp og en mening med livet. Mange kan kjenne på tvil, ha et lavt selvilde og bebreide seg selv. Å forlate en tro kan i tillegg skape en eksistensiell troskrise.

Noen kan trenge hjelp til å håndtere de psykiske etterreaksjonene og er da avhengig av å møte fagfolk som forstår utfordringene. Andre kan bære med seg menighetens skepsis til psykologer.

Negative mestringsstrategier

Ønsket om å unngå de smertefulle følelsene knyttet til bruddprosessen kan i noen tilfeller føre til at utbrytere utvikler negative mestringsstrategier. Eksempler på dette er søvnforstyrrelser, bruk av rusmidler, spiseforstyrrelser og overdrevet aktivitetsnivå. Noen kan trenge profesjonell hjelp til å skape positive mestringsstrategier.

“ Det som gjør ting vanskelig når man bryter ut, er at man hele livet har lært å ikke følge egne interesser, og undertrykke egne følelser, kreativitet og personlighet.

“ Jeg trodde det bare var soldater som kom hjem fra krigen, som kunne få PTSD. Men så slo det meg at jeg hele livet hadde vært soldat for Jesus, hele tiden i frykt for å dø når dommedag kom.

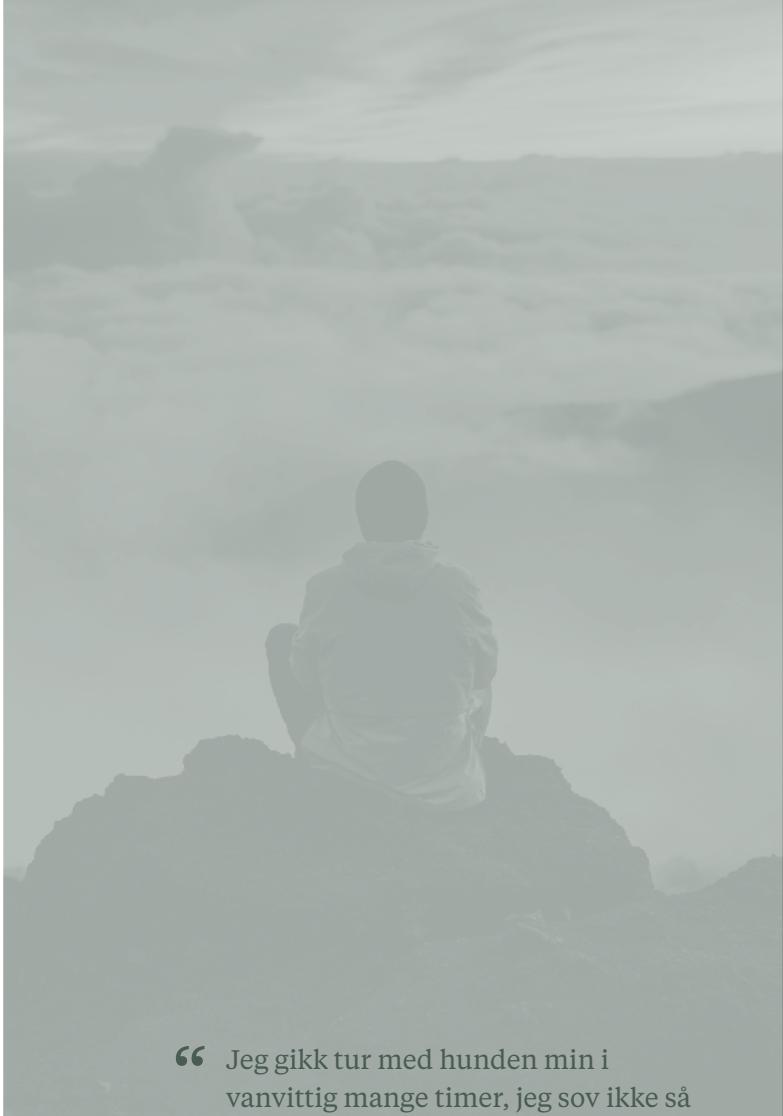
Oppsummering

Religiøse bruddprosesser kan være svært krevende og en stor tilleggsbelastning for den voldsutsatte. Den som bryter med miljøet, kan trenge hjelp til å:

- bygge opp et nytt nettverk
- integrere seg i storsamfunnet
- bearbeide sorg og angst
- skape gode mestringsstrategier
- styrke selvfølelsen og få mot til å ta regien i eget liv

Hjelpekilden er en frivillig organisasjon som bistår mennesker med bakgrunn fra strenge religiøse miljøer. Vi bistår blant annet gjennom:

- likepersonsarbeid for mennesker i bruddprosesser
- rådgivning og kompetanseheving i hjelpeapparatet

“ Jeg gikk tur med hunden min i vanvittig mange timer, jeg sov ikke så mye, sluttet å spise også, jeg var rundt 60 kilo og gikk ned til 47. Jeg drakk mye, bare for å døyve smerten.

“ Jeg fant Hjelpekilden, og det var det jeg trengte. Jeg trodde at jeg var gal, så ikke for meg at skulle trekke meg ut. Fikk styrke av Hjelpekilden til å bryte ut, da var jeg ikke alene lenger.

Ta gjerne kontakt med Hjelpekilden for råd, eller henvis gjerne videre til oss:

info@hjelpekilden.no
Tlf. 91 77 27 06 (hverdager 9–15)

Vi har egne likepersoner med voldserfaring som kan stille til samtaler med den voldsutsatte

Et av temaene tidligere voldsutsatte fra denne gruppen er opptatt av, er hvilke endringer både samfunnet og trossamfunnet kan gjøre for å sørge for bedre ivaretagelse av voldsutsatte. I dette kapittelet vil du få kjennskap til deres innspill, faglige innspill og Hjelpekildens vurderinger.

Hva kan storsamfunnet gjøre?

Den voldsutsatte

Å identifisere vold i eget eller andres liv krever at den voldsutsatte kjenner til alle former for vold. Mennesker som lever i trossamfunn som distanserer seg fra storsamfunnet, har likevel enkelte kontaktpunkter med storsamfunnet. Skolen er en viktig arena der barn kan lære om ulike former for vold.

Både for voksne og barn er det offentlige helsetilbudet en viktig måte å nå denne gruppen på. Det er derfor viktig at det finnes tilgjengelig og blir tilbudt informasjonsmaterieill om vold i nære relasjoner hos fastleger, tannleger og helsestasjoner for foreldre og barn.

Hjelpeapparatet

Barnekonvensjonens artikkel 19, andre ledd, anbefaler at staten iverksetter beskyttelsestiltak i form av sosiale programmer som gir nødvendig støtte, oppfølging og behandling av barn som er utsatt for vold. Å satse på et bedre hjelpeapparat i møte med barn som opplever psykisk vold i trossamfunn, er i tråd med konvensjonens bestemmelser.

Å møte voldsutsatte og strenge religiøse miljøer krever at hjelpeapparatet forstår problemstillingene de lever med, og kan stille de rette spørsmålene. Der er derfor viktig med kompetanseheving i hjelpeapparatet. Bruk av erfaringskonsulenter kan være nyttig. En økonomisk støttepakke i påvente av stabilitet kan lette situasjonen for den voldsutsatte.

“ Jeg opplevde et bedre rettsvern i verden enn i menigheten

Trossamfunnet

Storsamfunnet må følge opp trossamfunnene ved å oppmuntre til intern kompetanseheving om vold i nære relasjoner og utvikling av et miljø som verner voldsutsatte og forebygger vold. Straffelovens paragraf 196 pålegger alle en plikt til å søke å forhindre alvorlige straffbare handlinger, herunder vold i nære relasjoner. Denne avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikten. Tradisjonen med internjustis kan utfordres ved at man gjør trossamfunnet mer bevisste på lovens avvergingsplikt.

En masteroppgave i juss som har sett nærmere på lov om tros- og livssynssamfunn, finner at lovverket i dag ikke er tilstrekkelig for å beskytte barn (Høydal og Skjømming, 2020). Forfatterne viser til at psykisk vold fra foreldre er forbudt etter barneloven § 30 tredje ledd. De argumenterer for at representanter for trossamfunn i noen tilfeller “er å regne som omsorgspersoner etter barnekonvensjonen” og foreslår et lignende forbud i trossamfunnsloven. Videre anbefaler de at det gis en utdypende forklaring på hva psykisk vold er, og at det vises til hvordan slik vold berøres av straffeloven.

Hva kan trossamfunnet gjøre?

Ved å lytte til overgrepsutsatte og deres erfaringer, kan trossamfunn skape en menighetskultur som bidrar til å beskytte voldsutsatte:

Erfaringer fra voldsutsatte	Forslag til tiltak
«Det finnes ingen bedriftskultur i menigheten, du har ikke verneombud eller tillitsvalgte»	Det bør finnes en tillitsperson i menighetene som voldsutsatte kan henvende seg til.
«Menigheten var uvitende, de ga meg dårlige råd, de avviste å oppdatere seg»	Trossamfunn bør samarbeide med organisasjoner med kompetanse på feltet for å lære av dem.
«De sa at vold i heimen hører til heimen»	Vold i nære relasjoner er anerkjent som et samfunnsproblem. Det er viktig å forstå at volden er skadelig, og det er viktig at den voldsutsatte får hjelp.
«De sa at de ikke kunne gjøre noe med det når de bare hadde mitt ord, når han nektet og det ikke fantes vitner.»	I saker som handler om vold i nære relasjoner, bør det ikke være avgjørende for menigheten hvorvidt det finnes vitner til volden.
«De sa til meg: Du skal ikke prøve å provosere han litt mindre?»	Økt kompetanse om vold i nære relasjoner kan forklare hvorfor det er skadelig å legge ansvaret for volden på den voldsutsatte, og at det alltid er den som utøver volden som har ansvar.
«Når det ble snakket om vold, var dette noe som skjedde i verden, ikke noe som skjedde i menigheten»	Menigheten må snakke om vold i nære relasjoner, og lage en handlingsplan.
«Jeg opplevde ingen støtte fra menigheten»	Det er viktig at menigheten utvikler en kultur som i bedre grad verner om den voldsutsatte. Dette kan for eksempel gjøres ved å i større grad snakke om vold i nære relasjoner, og vise til tidligere erfaringer som menigheten har lært av.
«Jeg ble oppmuntret til å tilgi. Det førte ikke til at volden stoppet.»	Voldsutsatte bør ikke kreves at de skal tilgi voldsutøver. Dette beskytter ikke den voldsutsatte.
«Jeg hadde null tillit til myndighetene kun de eldste. Man oppsøker ikke hjelp i den verdslige verden, for det er ikke der hjelpen er.»	Menigheten bør jobbe for å skape en tillit til samfunnet utenfor trossamfunnet, slik at det blir lettere for medlemmene å oppsøke det offentlige hjelpeapparatet.
«Vi fikk vite at sekulære samfunn lager problem av noe som ikke er et problem.»	Menigheten bør gi informasjon om muligheten for politianmeldelse og om hjelpeapparatet utenfor trossamfunnet.
«Hos oss var det en forståelse for at menigheten hadde løsningen på alt, og det var ingen vits i å oppsøke ekstern hjelp»	Intern oppfølging eller disiplinære prosesser bør ikke erstatte den voldsutsattes behov for oppfølging fra det profesjonelle hjelpeapparatet.